

שיעור מספר 4* 17-23 אוקטובר

תוכחה ותגמול

שבת אחר הצהריים

קראו את הפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי: ירמיהו 10:1-17; ירמיהו 18:11-23; יוחנן 19:3; ירמיהו 6:1-12, 14:1-16.

פסוק לשינון: "רַפְּאֵי יְהוָה וְאֶרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאֹשֶׁעָה כִּי תִהְלֵתִי אֶתָּה." (ירמיהו 17:14).

"מה- שְׁהִיָּהּ הוּא שְׁהִיָּהּ וּמָה- שְׁנַעֲשָׂה הוּא שְׁיַעֲשֶׂה וְאִין כָּל- חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ." (קהלת 1:9). אין חדש תחת השמש! הדבר נכון במיוחד בנוגע לחייהם ועבודתם של נביאי אלוהים, שלעתים קרובות נקראו בכדי לספק מילות אזהרה ונוזפה לאלה שהיו צריכים לדעת טוב יותר. למרות שביקשו להיות נאמנים לייעודם, על-פי רוב עמדו הנביאים בפני התנגדות עזה, ולעתים קרובות אפילו נענשו על ידי המנהיגות הרוחנית בעם, אלו שצריכים היו להיות הראשונים להקשיב להם. לא פלא שישוע אמר, "אוי לָכֶם סוֹפְרִים וּפְרוֹשִׁים צְבוּעִים, כִּי בּוֹנִים אֶתֶם אֶת קְבְרֵי הַנְּבִיאִים וּמִיִּפְּיָם אֶת מִצְבּוֹת הַצְּדִיקִים. אוֹמְרִים אַתֶּם: 'אֱלֹהֵינוּ בִימֵי אֲבוֹתֵינוּ לֹא הָיִינוּ שׁוֹתֵפִים עִמָּהֶם לְשִׁפּוֹךְ אֶת דַּם הַנְּבִיאִים'." (מתי 23:29,30).

השבוע נתחיל לבחון את ניסיונותיו של ירמיהו, שעבודתו כללה רק תוכחה ותגמול: הוא הוכיח והמנהיגים גמלו לו בעונש.

* לימדו את השיעור השבועי לקראת שבת ה- 24 אוקטובר.

שתי הדרכים

מהפרקים הראשונים של ספר בראשית ועד הפרקים האחרונים של ההתגלות, התנ"ך מציג לנו רק שתי אפשרויות לדרך חיים: או שאנו הולכים בדרכו של אלוהים בכל ליבנו ונפשנו, או שלא. כמו שאמר ישוע, במילים שרבים מצאו כמטרידות: "מי שֵׁאִינְנוּ אִתִּי - נִגְדִי הוּא, וְמי שֵׁאִינְנוּ אִתִּי - מִפְּזֵר". (לוקס 11: 23). זוהי אמירה בעלת משמעות אחת ברורה המצביעה על מציאות רוחנית גדולה יותר ממה שנראה לעין או ממה שהשכל ישר יאמר לנו.

זוהי הבעיה הקשורה לעימות הקוסמי בין אלוהים לשטן ברמה הבסיסית ביותר שלה. ובכל זאת, במובן מסוים, ישוע לא אמר לנו שום דבר חדש או רדיקלי - זה תמיד היה כך. קיראו את ירמיהו 10: 5-17. איזה עקרונות רוחניים מכריעים אנו מוצאים כאן, במיוחד לאור העימות הגדול שבין ישוע והשטן?

ההקשר המיידי של המילים האלה כנראה שמשקף את הפלירטטים הפוליטיים של יהודה. נראה היה שאלוהים רצה שהם יבינו שהעזרה היחידה שלהם נמצאה בו, לא בכוחות פוליטיים או כוחות צבאיים, נקודה אותה למדו רק כשהיה כבר מאוחר מדי. למרות שאלוהים יכול, וגם משתמש באנשים אחרים בכדי לעזור לנו, בסופו של דבר אנו צריכים תמיד לשים את האמון שלנו רק בו. אף פעם לא נדע בוודאות את מניעיהם של אחרים; אנו תמיד יכולים לדעת את כוונותיו של אלוהים אלינו. לא בכדי, מזהיר ירמיהו 9: 17 מפני המרמה והולכת השולל של הלב האנושי. הפסוק אומר שהלב הינו "עֶקֶב [...] מִכָּל". ההשפעות הפיזיות המחרידות של החטא, רעות ככל שיהיו, הן אינן רעות כמו התוצאות המוסריות והרוחניות. הבעיה היא שמכיוון שלב האדם הינו מלא מרמה, אנו לא יכולים לדעת באופן מלא עד כמה רעים החטאים באמת. ירמיהו נועד לגלות בעצמו כמה רעות יכולות להיות הכוונות האנושיות.

כיצד תוכל ללמוד לבטוח באלוהים יותר משבטחת בו עד כה? מהם הדרכים שבהם תוכל לצאת באמונה, עכשיו, ולעשות את הישר בעיני ה'?

חטאה של יהודה

אין ספק שמשימתו של ירמיהו לא הייתה קלה. אולי ישנם אנשים העלולים למצוא הנאה חולנית בהצבעה על חטאיהם של אחרים, אבל רובם היו מוצאים שאין זו משימה מרתקת, בעיקר בגלל התגובות שמילותיהם תעוררנה. למרות שיש השומעים את דברי התוכחה, ועשויים לחזור בתשובה ותיקון, זה אינו כך בדרך כלל, במיוחד כאשר התוכחה עצמה תקיפה. ואכן, יחד עם שאר הנביאים, דבריו של ירמיהו היו בדיוק כך: חדים ותקיפים!

קיראו את ירמיהו 1-4:17. מה היו חלק מהאזהרותיו של ירמיהו לעם? _____

הדימויים של חטא החקוק על הלב הם חזקים במיוחד כביטוי המראה בברור את עומק השחיתות. הרעיון הוא לא רק שהחטא כתוב שם, כמו בעט, אלא שהוא חקוק שם, חרוט כבמכשיר. כל זה הופך להיות אפילו מודגש יותר כשאנו זוכרים את דברי ה' לאבות יהודה: **"כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַפְּתוּבָה בְּסֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ"** (דברים 10: 30; השווה עם תהילים 8: 40 וירמיהו 33: 31).

בליבם הם היו אמורים לאהוב את אלוהים ולציית לחוקיו; ועכשיו, במקום זאת, חטאם - הפרת החוק (יוחנן א' 4: 3) נחקקה בליבם.

"אל להם הטוענים לשמירת חוקיו של אלוהים להחמיא לעצמם שהקפדה בקיום מצוותיו למראית עין עשויה להגן עליהם מתוצאות הצדק האלוהי. שום טובה לא תצמח לאף אדם מסירוב לשמוע תוכחה לרוע, או לטעון שמשרתיו של אלוהים קנאיים מדי במאמצם לטהר את המחנה ממעשי רשע. אלוהים שונא חטא, וקורא לאלה הטוענים שהם שומרים את חוקיו לעזוב כל עוול" (אלן ג'י וייט, נביאים ומלכים, עמ' 416).

חטא חקוק בלב? זו מחשבה מפחידה, הלא כן? מה מראה תמונה זו על כמה עמוקה ואינטנסיבית היא העבודה של טיהור לבנו? מהי הדרך היחידה להשיג זאת? _____

אזהרה לירמיהו

”וְזֶה הַדִּין: הָאֹרֶץ בָּא אֶל הָעוֹלָם וּבְנֵי הָאָדָם אָהְבוּ אֶת הַחֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִן הָאֹר, כִּי רָעִים הָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם” (יוחנן 3: 19). סיפורו המצער של ירמיהו מגלה לנו שההתנגדות שבפניה עמד באה מאלה שדרכו ניסה אלוהים להצילם. אלוהים רצה לחסוך מהם את האסון הממשמש לבוא. אבל הבעיה היא שלעתים קרובות אנשים לא רוצים לשמוע את מה שהם צריכים לשמוע, כי זה עומד בניגוד לרצון החוטא והמושחת שלהם.

קיראו את ירמיהו 11:18-23. מה קורה כאן? מה מזכירים לנו חלק מהדימויים?

למרות שבישראל העתיקה אלה שניבאו באופן כוזב בשם ה' יכלו לצפות למוות, לא היה סימן במקרה זה לכך שאנשי ענתות חשבו שירמיהו שיקר. במקום זאת, נראה היה שהם פשוט רצו שיושתק. הם לא רצו לשמוע את מה שהיה לו לומר. למרות שהטקסט לא אומר כיצד הם תיכננו להרוג אותו, מספר חוקרים תנכיים סברו שיתכן שחשבו להרעיל אותו. כפי שגם ראינו, ענתות הייתה עיר הולדתו של ירמיהו, ואנשיה דחו את דבריו, אפילו עד לנקודה שבה היו מוכנים להרגו. הייתה זו רק ההתחלה של דחייה נרחבת יותר על-ידי הכל מלבד 'שארית' האומה. כל זה כמובן, כולל את דימוי ה"כָּבֶשׂ אֲלוֹף יוֹבֵל לְטְבוּחַ", מעורר את זכרון קורבן המשיח. במובן מסויים, הקדים ירמיהו את המשיח בדימוי, לא כסוג (כמו קורבנות של בעלי חיים), אלא בכך שהוא, כמו ישוע, מצא עצמו עומד בפני התנגדות חזקה מאלה שלהם ניסה לעזור. סיטואציה זו בחייו של ירמיהו בהחלט מזכירה את מה שישוע עבר בפועלו (לוקס 30-14: 4).

מתי הייתה הפעם האחרונה ששמעת משהו שאתה יודע כנכון, אבל פשוט לא רצית לשמוע את זה? מה הייתה התגובה הראשונית שלך? במקרים כאלה, מדוע עלינו ללמוד לשאת את הצלב שלנו?

קינה

בפרקים הראשונים של ירמיהו הזהירו אלוהים שתפקידו כנביא לא אמור היה להיות קל. בזמן קריאתו נאמר לירמיהו שהנסיכים, המלכים, הכוהנים, והעם "נִלְחְמוּ אֵלַיךָ". ירמיהו 19:1. למרות שנאמר לו שה' יסייע לו ושיריבו "לא-יוֹכְלוּ לָךְ" (ירמיהו 19:1), אין ספק שהאזהרה שרוב אנשי עמו עתידיים להילחם בו, לא קודמה בברכה. ירמיהו לא ידע את חצי הדברים, וכאשר הגיעו הניסיונות, מובן היה כעסו וכאבו.

למרות שירמיהו דיבר על מצבו, באיזה נושא אוניברסלי נאבק הנביא? (ירמיהו 4:1-12).

מה היה יחסו של הנביא כלפי אלה שפגעו בו? מה זה אומר לנו על האנושיות שקיימת אפילו במשרתים הנאמנים ביותר של אלוהים?

ירמיהו 12:1 מלא בטרמינולוגיה (מונחים) המשפטית של התנ"ך. הנביא, כל-כך כועס על מה שהוא נאלץ להתמודד ומביא "מִשְׁפָּט" (תביעה) נגד ה'. (ראו דברים 1:25). תלונתו כמובן, היא תלונה מצויה: למה דרך רשעים משגשגת בזמן שהוא, ירמיהו, המחפש לעשות רק את רצונו של אלוהים, עומד בפני ניסיונות שכאלה? אנו יכולים לראות גם את אנושיותו של ירמיהו. הוא רוצה שמי שעשו לו רע ייענשו. הוא לא מדבר כאן כתיאולוג; הוא מדבר כאדם הכפוף לחטא וזקוק לחסד, וכמו איוב ורבים מהאנשים הנאמנים של אלוהים, לא מבין מדוע הדברים האלה קורים לו. מדוע שירמיהו, משרתו של אלוהים, שנקרא להכריז את האמת של אלוהים לאנשים מרדניים, יהיה נתון למזימות הבוגדניות של תושבי כפרו? ירמיהו האמין באלוהים, אבל הוא בוודאי שלא הבין מדוע קורים הדברים כפי שהם קרו.

כיצד נוכל ללמוד לבטוח באדון למרות כל הדברים שקורים שפשוט לא נראים לנו הגיוניים?

מצב נואש

קיראו את ירמיהו 10-14:1. מה קורה כאן?

הבצורת פגעה בכל הארץ; כל עיר, עיירה, וכפר סבלו. העניים והעשירים סבלו יחד. אפילו בטבע לא יכלו החיות לשאת את המחסור במים. בני אצולה חיכו למשרתיהם בשערי העיר, בתקווה שהם מצאו מים, אבל המעיינות יבשו. לא היו מים, ובלי מים לא יכולים החיים להתקיים. האומללות שלהם גדלה מיום ליום. אנשים לבשו בגדי אבל, והלכו בעיניים מושפלות. ולפתע כרעו והחלו לזעוק בתפילה נואשת. בעת אסון הטבע הזה, היה מנהג לבקר אישית במקדש בירושלים (יואל 1: 13,14; 2: 15-17), לצום ולהקריב מנחות מיוחדות לאלוהים. ירמיהו ראה את הליטותם של בני העם, אבל הוא ידע גם שהם לא דרשו את אלוהים, אלא את המים בלבד. זה ציער את הנביא עוד יותר והוא התפלל, אבל לא למים, אלא לרחמי ולנוכחותו של אלוהים. ירמיהו הבין גם שהבצורת היתה רק תחילת הניסיונות העתידיים לבוא. אלוהים ראה את ליבם של האנשים וידע שאם היה מסיר את הבצורת, איתה תיעלם גם החרטה. האנשים עשו הכל כדי לנסות לשנות את מצבם, וזה כלל עלייה לרגל לירושלים, תפילה, צום, לבוש שק, והקרבת מנחות, אבל הם שכחו דבר אחד: חרטה אמיתית וחזרה בתשובה. הם רצו רק להימנע מהתוצאות של הבעיה, לא מהבעיה עצמה, שהייתה החטא ואי הציות שלהם.

קיראו את ירמיהו 16-11:14. כיצד נוכל להבין את זה?

“אל-תתפלל בעד-העם הזה לטובה” אמר אלוהים לירמיהו, למרות שירמיהו הציג דוגמא מצוינת לתפילת הפגעה בעד העם קודם לכן: “אם-עונינו ענו בני יהוה עשה למען שְׁמֶךָ” (ירמיהו 7: 14). למרות שנאמר לנו “התמידו להתפלל כל היום” (תיסולוניקים א' 17: 5), במקרה הזה אלוהים היודע הכל מאלף עד תו, מגלה לירמיהו עד כמה מושחתים ונפגעי חטא האנשים האלה. כמובן שאלוהים יודע את ליבם של אנשים, ואלוהים יודע את העתיד; שלא כמונו. לפיכך, ההפצרה של הברית החדשה להתפלל, אפילו עבור אויבינו, לא מאבדת כאן כלל מכוחה.

חומר נוסף למחשבה: ירמיהו נאבק עם שאלה שאיתה כולנו מתמודדים: כיצד נוכל להסביר ולהראות היגיון כל שהוא ברשע? אבל אולי זאת הבעיה... לנסות להבין את מה שלא הגיוני, מה שיכול אפילו להיחשב כ"שטויות". בהקשר זה כתבה אלן ג'יי וייט: "זה בלתי אפשרי להסביר את מקורו של החטא בכדי לתת סיבה לקיומו..."

החטא פולש הוא, פורץ בלתי קרוא, אשר לנוכחותו לא נוכל לתת שום סיבה. חטא הוא דבר מסתורי, ונטול הסבר; לתרץ אותו זה להצדיק אותו. אם יוכל תירוץ להימצא, או תוכל סיבה להיראות לקיומו, אז יחדל זה להיות חטא" (אלן ג'יי וייט, העימות הגדול, עמ' 492, 493).

החליפו את המילה חטא עם המילה רוע וההצהרה שלעיל עדיין תהיה נכונה: זה בלתי אפשרי להסביר את מקור הרוע בכדי לתת סיבה לקיומו. רוע הוא פולש, שלנוכחותו לא נוכל לתת שום סיבה. הוא מסתורי, נטול הסבר; ולתרץ אותו זה להגן על זה. אם יוכל תירוץ להימצא, או סיבה תוכל להיראות לקיומו, יחדל זה להיות רע. כאשר טרגדיה מכה, אנו שומעים אנשים אומרים, או שלעצמנו אנו חושבים: 'אני לא מבין את זה'. 'זה לא הגיוני'. ובכן, יש סיבה טובה לכך שאנו לא מבינים את זה: זה לא ניתן להבנה. אם היינו יכולים להבין את זה, אם היה זה הגיוני, אם זה היה מתאים לאיזו תכנית הגיונית ורציונאלית, אז זה לא היה כל-כך רע; זה לא היה כה טרגי משום שהתוכנית היתה משמשת מטרה רציונאלית. עד כמה זה חשוב שנוזכר שרוע, כמו חטא, הוא נטול הסבר. לעומת זאת מה שכן יש לנו היא המציאות של קורבן המשיח, שמראה לנו את האהבה והטוב של אלוהים למרות רוע בלתי מוסבר שנגרם על-ידי חטא.

שאלה לדיון:

1. חישבו עוד על הרעיון הזה שהרוע והסבל לא הגיוניים, ושאין בהם היגיון ושאין להם הסבר טוב. מדוע זה יותר טוב ככה? חישבו על זה. טרגדיה נוראה פוגעת: אולי ילדה צעירה מתה ממחלה נוראה, אחרי שנים של סבל. האם אנו באמת רוצים להאמין שיש סיבה טובה והגיונית הקיימת לכך? האם זה לא קל יותר לחבר את התוצאות הנוראות עם הרוע של החיים בעולם שרוי בחטא? דונו בכיתה.